

Hakemsiz Yazılar

Opinion Papers

Halk Kütüphanelerinde Yeniden Yapılanma*

Hasan Duman**

Giriş:

UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirgesi'nde, Bilgi Edinme Özgürlüğü ilkeleri çerçevesinde "Halkın Üniversitesi" olarak da adlandırılan, yaşı ve cinsiyeti, eğitimi, dini, dili ve milliyeti ne olursa olsun yediden yetmişe herkese bilgi sunmak durumundaki "Halk Kütüphaneleri", kalkınmanın yanında demokrasi kültürünün de gelişip, serpiştiği en önemli kurumlardandır.

Halk kütüphaneleri, çevresindeki değişik kesim ve yaş gruplarına hizmet sunarken, bunlara ek olarak durumları özellik arz eden kör ve fiziksel engellileri, evinden çıkamayan yaşlılar ve hastaları, hastane ve hapisanedeki sakinleri ve hatta daimi ve geçici olarak ülkede yaşayan, kısa ziyarette bulunan turistler v.b. kişi ve grupları da göz ardı edemez.

Gelişmiş ülkelerde sunulan hizmetler, kesinlikle bilim ve aklın gereklerine, ihtiyaç ve imkanlara göre yasalara bağlanmış, çoktan "Kütüphane Hakları Bildirgesi", "Meslek Ahlak Bildirimi" ve "Okuma Özgürlüğü" gibi ilkelere, plan ve prensiplere, standartlara oturtulmuştur. Türkiye'de ise bu tür çalışmalara zaman zaman başlanmış, fakat bu çalışmalar, geçici de olsa olumlu gelişmelere rağmen, sıklıkla kesintiye uğramış ve devam ettirilememiştir. Bilgiyi yeterince kullanıp, günlük hayatımızda sorunları çözmede hakim ve anahtar yapmadığımız için çeşitli alanlarda açmazlarımız toplumsal boyutta sürüyor ve ne yazık ki hiç de bitmiyor. Bu nedenle de, toplumsal sorunlarımızı biraz olsun arkada bırakarak, kitabın ve bilginin/bilginin gücünü öne çıkarmadık; bunu, günlük hayatımıza yeterince ortak edip, bir yaşam biçimi haline getiremedik. Bu kaosun mutlaka kısa zamanda aşılması gerekiyor.

* Bu metin, 40. Kütüphane Haftası nedeniyle 1 Nisan 2004 günü Millî Kütüphane'de düzenlenen "Halk Kütüphanelerinin Yeniden Yapılandırılması" Paneli için hazırlanmış ve kısmen sunulabilmiştir.

** Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Başkanı, Türk Kütüphaneciler Derneği Eski Genel Başkanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Eski Genel Müdürü.

Son yarım asra baktığımızda; 1961-62 "Yedinci Milli Eğitim Şurası" kararları ve yurt dışında planlı döneme giriş, 1978-1979 halk kütüphaneleri üzerinde ciddi planlama çalışmaları ve yar kurul oluşturulması, 1986-1990 arasında planlama, koordinasyon ve standardizasyon çalışmaları yanında bazı yasal düzenlemeler, mesleki eğitim ve mesleki yayınlar, yerel ve yerinden yönetim çabaları, kitabın yatırım kabul edilmesi ve dünyaya açılma (COMLIS III, IFLA Genel Konferansı, uluslararası kitap fuarları, personel yetiştirme ve kültürel değişim programlarının genişletilmesi v.b.) konularında ve sunulan hizmetlerdeki çeşitlilik ve yaygınlaştırma çabaları ilk akla gelenlerdir. Bunların yanında üniversite ve araştırma kütüphanelerimizle kütüphanecilik bölümlerindeki gelişmelere ek olarak, gerek resmi ve gerekse içte ve dışta ulusal ve uluslararası önemli faaliyetleri de görebiliriz. Pek doğal olarak sivil toplum örgütlerinin de kısmen devreye girmeleriyle önemli mesafeler kat ettiğimizi de söyleyebiliriz.

Yaptıklarımızı asla yeterli görmemeliyiz. Dünya hızla dönüyor, geliyor, ve buna bağlı olarak, bu gelişmelere ayak uyduramayanlar da bunun dışında kalıyorlar. Birbirinden müthiş bir etkilene var; herkes daha iyisini, daha hızlı ve verimlisini istiyor. İşbirliği ve ihtisaslaşma, standartlaşma ve şeffaflaşma, hesap verebilirlik daha da bir öne çıkıyor. Hizmeti planlayanlarla sunanlar, hizmeti alanlar arasındaki duvarların yıkılması, sorunların birlikte çözülmesi gündemdedir. Artık temsili demokrasi yeterli görülüyor, katılımcı demokrasi öne çıkıyor. Kamu sektörünün yanında ikinci (özel sektör) ve üçüncü sektörü oluşturan Sivil Toplum Örgütleri (dernek ve vakıflar v.b.) daha çok önem arz ediyor. Öyle ki, kuvvetler ayrılığı prensibinin (Yasama, Yürütme, Yargı) için, daha önce Dördüncü Kuvvet olarak dahil edilen Basın ve Medya'ya, günümüzde *Beşinci Kuvvet* olarak hiç şüphesiz *Sivil Toplum Örgütleri* de katılmış bulunuyor.

Bölgesinde coğrafi, tarihi, iktisadi, kültürel ve stratejik bakımlardan yeniden sıcak bir şekilde öne çıkan Avrupa Birliği yolundaki Türkiye'de, artık işlerin daha fazla eskisi gibi devam etmesine izin verilmemesi gerektiği açıktır. TBMM, Türkiye'nin ihtiyacı ve taraf olduğu ülkeler ve kurumlarla da uyum bakımından, öteden beri sıklıkla sözü edilen "*Kamuda Yeniden Yapılanma*"ya geliyor ve bu konudaki önemli bir yasayı, yürürlüğe koymadan önce bunun ayakları olan yerel yönetimlerle ilgili önemli 3 tasarımı (*İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Büyükşehir Belediyeleri*) daha ilgili komisyonlara bir ay kadar önce sunmuş bulunuyor. Öyle anlaşılıyor ki bu 4 yasa tasarısı, önümüzdeki 1-2 ay içinde yürürlüğe konulacaktır. Ardından ise bakanlıklar bu yasalara göre mevcut kuruluş kanunları da dahil ilgili yasalarını gözden geçirirken, en geç bir yıl içinde taşra teşkilatı kaldırılan bakanlıklardan birisi olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı da, bazı birimleriyle birlikte, "*Halk Kütüphaneleri*"ni yerel yönetimlere (özellikle belediyelere), bina, personel ve her türlü araç-gereçleriyle devredecektir.

Tüm kurum ve kuruluşlarda bir tereddüt, heyecan, sıkıntı ve kaygı gözlemlenmektedir. Burada, getirilen yeni düzene veya sisteme karşı olmak yerine, tüm

ilgili taraflar, gerekli hazırlıkların eksiksiz tamamlanmasına ve daha az sarsıntı ile bu entegrasyonun sağlanmasına yardımcı olmak durumundadır. Doğal olarak, bugüne kadar yeterli olmasa da elde edilen kazanımların korunması ve hatta daha iyisinin elde edilmesi çabası içinde, çok ciddi, planlı ve bilgili hareket edilmesi, söz konusu devir işleminden sonra işlerin nasıl daha iyiye götürülebileceği, ana hedef alınmalıdır. Bu bir “*dibe vuruş*”tur, bazı rezervlerimiz olmakla birlikte şu anda bu gelişmeleri lehimize çevirebilecek yeniliklere ve çalışmalara hemen başlamak gerekmektedir.

Bir kısım kütüphaneciler, *Özellikle halk kütüphaneleri yönünden yerel yönetimlerle işbirliği* konusuna hiç de yabancı değildirlir. Az da olsa ve yöneticilerin karşılıklı anlayışlarına göre değişse de, gerek belediyeler ve gerekse il özel idareleri, öteden beri kütüphane hizmetlerine katkıda bulunmuşlardır. Bu yeni dönemde yeni esaslar getirilmektedir.

Getirilmekte olan “*Kamu Yönetimi Temel Kanunu*” tasarısında, bazı tereddütlere rağmen çok olumlu maddelerin de bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Genel Gerekçede, kamu yönetimindeki yeniden yapılanma ihtiyacı doğrultusunda yıllardır çalışmalar yapıldığı, AB’ye uyum ve vatandaş odaklı 2001-2005 dönemini kapsayan VIII. Plan kapsamında yeniden yapılanma için özel ihtisas komisyonlarının çalışmaları yapıldığı belirtilmekte ve “*Dünya genelinde yaşanan hızlı değişimin sonucu olarak, ülkemizin özellikle son yıllarda yaşanan krizlerle içine düştüğü durumun artık sürdürülemez olduğu iyice belirginleşmiştir*” denilmektedir. Ulaşmayı hedeflediğimiz Bilgi Toplumunda ihtiyaçlar ve beklentiler ile bunların çözümleri değişmiştir.

Tasarının, *toplumun taleplerine daha duyarlı, katılımcılığa önem veren, hesap veren, şeffaf, daha küçük ama daha etkin ve verimli, kaliteli, adil, hızlı, yerinden yönetime önem ve öncelik veren bir görüşle hazırlandığı* belirtiliyor.

Görüldüğü kadarıyla, *Bilgi Toplumunun gereği olarak okuyan, araştıran, kendisini sürekli yenileyen, üretken, hesap veren, hızlı, etkin, ekonomik hizmetler sunmayı amaç edinmiş bir yeniden yapılanmaya doğru gidildiği* söylenilebilir. Ayrıca *toplumun istek ve ihtiyaçlarına uygun, STK’ları öne çıkaran, daha katılımcı, bizzat yapma yerine gerektiğinde hizmet satın alma yolunu tercih eden, yerinden yönetim ağırlıklı bir yönetim amaçlanıyor.*

Kamu yönetiminde bütünlük ilkesinin korunacağını, merkezi yapılar ile mahalli idareler arasında tamamlayıcı bir anlayış ile işbirliği ve koordinasyona azami önem verileceğini, ve ayrıca, idari usul, saydamlık ve vatandaşın bilgi edinme hakkı, e-dönüşüm Türkiye Projesi ve e-devlet, bürokrasinin azaltılması ve basitleştirilmesi, vatandaş memnuniyetinin ölçülmesi, performans sistemine ve ödüllendirmeye geçiş, kamuda etik kuralların gözden geçirilmesi gibi bir çok alanda düzenleme yapılacağını da öğreniyoruz.

Tasarının bazı önemli maddelerine göz atmadan önce hemen belirtmek isteriz ki dünyanın en iyi kural ve ilkeleriyle donanmış kamunları, yönetmeliklerini

çıkarsanız dahi, bunları anlayıp, yorumlayacak, geliştirecek planlayıcılara, uygulayıcılara, bunlara muhatap hak ve ödevlerini bilen bilinçli bir hedef kitleye ihtiyaç bulunulduğu açıktır. Çalışmaların merkezine böylesine vasıf dokusu (zeka, bilgi, beceri, deneyim ve ahlaki norm gibi) yüksek bir toplumun hedef alınması gerektiğini düşünüyoruz.

5. maddede, bir bütün olan “**Kamu yönetiminin kuruluş ve işleyişinin temel ilkeleri**” sayılırken; “*idarenin bütünlüğü esastır...katılımcılık, saydamlık, hesap verebilirlik...beyana güven ile hizmetten yararlananların ihtiyacına ve hizmetlerin sonucuna odaklık esas alınır...görev, yetki ve sorumluluklar, hizmetten yararlananlara en uygun ve yakın birime verilir... kamu hizmetlerine ilişkin temel kararların alınmasında, ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin görüş ve önerilerinden yararlanılır...kamu kurum ve kuruluşları, halkın bilgi edinme hakkını kullanması için gerekli tedbirleri alır... bilgi teknolojilerinden etkin ve yaygın şekilde yararlanır... kendi aralarında işbirliği yapar...kamu hizmetlerinin usul ve standartları belirlenerek, hizmetten yararlananların bunları önceden bilmesi sağlanır...bilgi ve belge sistemine ilişkin usul ve standartlar; etkililiği, verimliliği ve basitleştirmeyi sağlamak amacıyla düzenli olarak gözden geçirilir...kamu kurum ve kuruluşları, kanunlarla kendilerine açıkça görev olarak verilmeyen ve kuruluşun amacıyla doğrudan ilgili olmayan alanlarda işletme kuramaz, mal ve hizmet üretimi yapamaz, bu amaçla personel, bina, araç, gereç ve kaynak tahsis edemez...*” denilmektedir. (Bunlar, öteden beri bizim de savunduğumuz ilkelere. Ancak kamu kurumlarının adını taşıyan vakıflarla belediyelerin ve il özel idarelerinin kurduğu ve kuracağı şirketlerin akıbetini merak ediyoruz.)

Özet olarak genelde halk kütüphanecileri, öteden beri kendisini ve mesaisini topluma adama, düşünce özgürlüğü ve bilgi edinme özgürlüğü, demokrasi, sivil toplum örgütleri, yerinden ve yerel yönetim, katılımcı demokrasi, şeffaflık gibi konulara en az yabancı olan meslek grubunu oluşturmaktadırlar. Açıkçası bu kavram ve ilkeler de öteden beri dile getirilen hususlardır.

İkincisi anılan yasanın lafzını oluşturan ve sıklıkla vurgulanan *planlama, koordinasyon, işbirliği, standartlaşma, politika dokümanı veya yeni adıyla stratejilerin belirlenmesi* de yabancı olmadığımız, yaşama geçirilmesini özlediğimiz kavramlardır.

Üçüncü olarak önemli gördüğümüz bir diğer konu, “*devret-kurtul*” diye bir düşünceye yer olmadığıdır. Çünkü ister Merkezi İdare isterse Yerel Yönetimler, tek başlarına değildirler; *Türk Kamu Yönetimi bir bütündür*. Ancak, sıkı bir işbirliği, koordinasyon, standartlaşma ve stratejik planlamaya acilen ihtiyaç vardır.

Önemli gördüğümüz dördüncü konu ise, *Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, tespit edilmiş standartlar ve ilkelere, kalkınma plan ve programlarına, stratejik planlarına göre, taşrada hizmet verecek kütüphanelerin yapım ve onarımı ile kitap ve diğer kütüphane*

malzemesi almı için gerekli ödeneklerini iller (ilçeler) emrine gönderebilecek, kendisi doğrudan ihale açamayacak, ödeneği alanlar da bu parayı başka bir amaç için kullanamayacaklardır. Ayrıca mahalli idareler, yerinde tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri yatırım ve projeleri için bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapabileceklerdir Bu konuda belediyelere bağlı halk kütüphanelerine rehberlik ve öncülük edebilir, mesleki alanlarda işbirliği yapabilir, eğitim programları düzenleyebilir. Bakanlık bunu aynı zamanda ildeki okullar ile diğer kültür-sanat kuruluşlarıyla da gerçekleştirebilir.

Söz konusu kanun tasarısına Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün yetki ve görevleri bakımından baktığımda; 6.maddede, **“Merkezi idarenin genel yetkileri”** sayılmaktadır; *“...kamu hizmetlerine ilişkin ulusal düzeyde ilke ve politikalar, amaç ve hedefler ile standartları belirlemek, ...bunlara uygunluğu değerlendirmek ve denetlemek...merkezi idare ile mahalli idareler arasında koordinasyonu sağlamak...kamu kurum ve kuruluşları (il özel idareleri, belediyeler ve muhtarlıkları da dahil ediyoruz) ile 2. ve 3. sektör arasında iletişim ve işbirliğini sağlayıcı mekanizmalar oluşturmak, hizmet ve işlev kapasitelerini geliştirmek...kamu hizmetlerini uygun ölçek ve nitelikte olmak üzere merkezde, gerekli durumlarda yetki genişliği çerçevesinde taşrada ve yurtdışında örgütlenerek yerine getirmek...mahalli idareler ve hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki kanunlarla öngörülen idari vesayet yetkisini kullanmak...”*. Yetki devriyle hizmeti en yakın noktadan sunmak daha verimli olacaktır. Merkeze düşen, yasal engelleri ortadan kaldırıp, önceden ortaya konulacak ilke ve standartlarla özendirip, yol göstermek, gerektiğinde de denetlemektir. Bu anlayışlar da öteden beri savunduğumuz, üzerinde çalıştığımız ilkelerdir.

Ancak, bazı *tereddütler vardır*; en başta kültür-sanat konusunda hiç bir bilgisi, deneyimi ve alt yapısı olmayan, seçmenlerine *çeşitli vaadlerde bulunarak göreve gelmiş bazı belediye başkan ve başkanlıklarımızın öncelikleri farklıdır*. Kütüphanecilik gibi teknik ve bilimsel yönü olan konularla ilgilenebilecek, yönlendirebilecek kadroları olmadığı gibi yardımını isteyebilecekleri *çevrelerinde konuya duyarlı STK'lar da yoktur*. Keşke devir-teslim işlemi, kademeli olabilse ve bu konuda işletme deneyimi olan belediyelerden başlayarak *öncelikle iyi durumdaki halk kütüphanelerinin devrinden başlanabilseydi*. Son yıllarda *çeşitli yetmezliklerle kıvranan halk kütüphanelerinin durumlarının iyileştirilmeden, devredilmesi daha da sakıncalı olabilir*. Özelliştirelin KİT'lerin bile durumları iyileştirildikten sonra satışa çıkarıldığı unutulmamalıdır. *İkinci olarak, halk kütüphanelerini devralacak belediyeler gibi devredecek Merkezi İdarenin de neyi, ne şartlar nasıl devredeceğini yeterince bildiğinden, hazırlıklarının olduğundan emin değiliz*. Üçüncü bir tesbit ise, *“demokratik, yerinden yönetim, şeffaflık, hesap verebilirlik, işbirliği, koordinasyon, satandardlaşma, performans ölçümü v.b.”* son derece önemli kavramların, ilkelerin yanında *kamu görevleri*

ve hizmetlerinin, *vasıf dokusu yüksek* (bilgi, beceri, deneyim, zeka ve ahlaki norm gibi), *konusunda bilgili ve uzman kişilerin* öne çıkarılacağına dair herhangi bir kayıta rastlanamamıştır. O zaman zaten okumayan, araştırmayan, merak etmeyen, başka değerler veya ölçütle sonucu kadroların doldurulması alışkanlığına sahip olanlar, *niçin okusun, araştırsın, kendisini yenilesin, işlevsel okumayı tercih etsin* ki?

Bununla beraber konuya daha yakından bakıldığında, şu hususlar görülebilir; Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün ilgili kanununun 11.maddesinde, bir kısım *Görev ve Yetkileri* şöyle sıralanmıştır: *Vatandaşların kütüphanelerden yararlanması için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, yeni kütüphaneler kurulmasını teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek,*

Kütüphaneler ve kütüphanecilik hizmetleriyle ilgili kural ve ilkelerle standartları belirlemek ve bunlara uygun hizmet üretimi için gerekli tedbirleri almak,

(f) Diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca idare edilen kütüphanelerle birlikte, gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan umuma açık kütüphanelerin idari, ilmi ve teknik faaliyetlerinin düzenlenmesi, gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesine yardımcı olmak ve rehberlik etmek.

İl Halk Kütüphanelerinin, aşağıda da dile getirilen görevlerinden dolayı İl Özel İdarelerine devredilemediği taktirde (bizim böyle bir girişimimiz olmuştur), ulusal nitelikte görevler yaptıkları anlayışından hareketle Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulacak Devir-Teslim Kararnamesi dışında tutularak, *doğrudan Bakanlığa (Genel Müdürlüğe) bağlı çalışmalarını sürdürmeleri* sağlanabilir.

Bu durum karşısında, Kültür ve Turizm Bakanlığına Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, tespit edilmiş standartlar ve ilkelere, kalkınma plan ve programlarına, stratejik planlarına göre, taşrada hizmet verecek kütüphanelerin yapımı ve onarımı ile kitap ve diğer kütüphane malzemesi alımı için gerekli ödeneklerini yerel yönetimler emrine gönderebilecek, kendisi doğrudan ihale açamayacak, ödeneği alanlar da bu parayı başka bir amaç için kullanamayacaklardır. Ayrıca yerel yönetimler, yerinde tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri yatırım ve projeleri için bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapabileceklerdir. Anılan Kültür ve Turizm Bakanlığı, belediyelere bağlı halk kütüphanelerine rehberlik ve öncülük edebilir, mesleki alanlarda işbirliği yapabilir, eğitim programları düzenleyebilir, bunu ildeki okullar ile diğer kültür-sanat kuruluşlarıyla da gerçekleştirebilir. *İl Halk Kütüphaneleri*, Merkezi İdarenin, İle gönderilen ilgili konularda yapılması gereken işlerini de Valilikten ve İl Özel İdaresinden alacağı direktifler doğrultusunda gerçekleştirebilir. Sonuçta, *İl Halk Kütüphaneleri* bugünkü statülerinden *daha aktif, daha dinamik ve üretici* olmak durumundadırlar. Bunlar il çapında hem yerel (il özel idareleri ve belediyeleri dairesinde) ve hem de Merkezi İdare ile uyum ve işbirliği içinde *daha verimli, ama sorumlulukları ve yetkileri de o*

ölçüde artan hizmetler sunabilirler. Üstelik yaptığı hizmetler ve işler konusunda mahalli yetkililere ve halka da yüz yüze hesap vermek durumundadırlar.

(2) *İl Halk Kütüphaneleri*; il merkezinde normal ve örnek bir halk kütüphanesi hizmetleri sunmanın yanında yurt çapında 2527 sayılı Kanun gereği fikir ürünlerini derler, Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü'ne gönderir, derlediği birer nüshayı ise arşivler, o ilin dışında tüm Türkiye çapında okuma ve araştırma için yararlanmaya sunar. Keza, bölgesel toplu katalog ve ödünç verme merkezi durumundadır.

(3) Engelli vatandaşların okuma ihtiyaçlarının karşılanması konusunda Merkezden gönderilecek okuma malzemelerinin hizmete sunulması ve il çapında dağıtım ve organizasyonundan da sorumludurlar.

(4) Merkezi İdarenin görevlerine dair "standartlaşma, işbirliği ve koordinasyon"dan başka idari, teknik ve bilimsel yönden ildeki tüm kütüphanelere yardımcı olmak durumundadır.

(5) Belediye hudutları dışında yerleşim yerlerindeki kütüphanelerin kuruluş ve işleyişleri (çakılı ya da gezici kütüphanelerle) de yetki ve sorumluluk alanındadır.

(6) Gerek *Belediyeler Kanunu*, *Büyükşehir Belediyeler Kanunu* ve gerekse *İl Özel İdareleri ve İl İdaresi Kanunundan* dolayı İl Özel İdaresinin başı ve Merkezi İdarenin ildeki temsilcisi olan Valilik emrinde, hem İlin ve hem de Merkezi İdarenin - her Bakan doğrudan valilere emir yazabilmektedir - donanımlı muhatabı olmak durumundadır.

(7) Mevcut anılan mahalli idareler kanunları ve ilgili "Fon Yönetmelikleri" gereği kütüphanelere sağlanacak maddi yardımların yerlerine ulaştırılması, İl Özel İdaresi ve Vali adına kontrolü, Merkezi İdarenin yapacağı eğitim, özendirici mahiyetteki teknik ve maddi yardımların yerini bulması ve sonucunun değerlendirilmesi ile de görevli olacaktır.

(8) İl çapında tüm kütüphane türleri arasında işbirliği, koordinasyon, standartlaşma, eğitim çalışmaları ile Merkezi İdare ve İl Özel İdaresince sağlanan mali ve teknik desteğin, daha etkin ve verimli olmasında katkıları olabilir.

Böylece gerek Bakanlık ve gerekse Genel Müdürlüğün görevleriyle ilgili mevzuat ve mevcut Belediyeler ve İl Özel İdareleri kanunları gibi kanunlarda var olan maddi, insan gücü, teknik ve idari birikim ve kazanımlardan geriye değil, daha ileriye doğru bir işbirliği, ihtisaslaşma, standartlaşma ve koordinasyon gibi

alanlarda mevcut yetkiler tutulmuş olacaktır.

ANA HATLARIYLA ACİLEN YAPILMASI GEREKENLER

1- Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün, mevcut "Görevleri"ne ilişkin yasal dayanağı, bu Kanunun lafzına, dünyadaki ve taraf olduğumuz ülkelerdeki gelişmelere paralel çalışmalarını sürdürebilecek işbirliği, ihtisaslaşma, standartlaşma ve koordinasyon için uygun görünüyor. Ayrıca 1580 sayılı Belediyeler ile 3360 sayılı İl Özel İdareleri kanunları ve bunlara dair "Fon Yönetmelikleri"ndeki kazanımları korunmalı, dile getirilen diğer ilgili kanunlarda ve değişiklikleriyle devir esnasında hazırlanacak Bakanlar Kurulu Kararnamesinde gerekli dikkatin gösterilmesi gerekmektedir.

2- Bir standartlar mesleği olan kütüphanecilik ve bilgi hizmetleriyle ilgili UNESCO, IFLA, FID, ISO, Avrupa Birliği müktesebatından gelen standartlarla bir kısım ölçü ve tekniğin izlenmesi, kabul edilenlerin bir an evvel yürürlüğe konulması, hatta bu işin devir-teslimden evvel en ince konulara kadar tespit ve ilanı ile gereken eğitim verilmesi önem ve öncelik arz etmektedir. Bu madde, hayati olarak değerlendirilmelidir. Aksi halde halk kütüphaneleri daha da geriye gitme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

3- Genel Müdürlük Bütçesindeki mevcut ödeneğinin Bakanlık içinde başka amaçlar için harcanmasına, transferine izin verilmemeli, istekli ve belirli hazırlıkları yapmış, konulacak ilkelere uyacak yerel yönetimlere, teknik, idari, mali ve personel desteği verilmeli, yapılan hizmet ve yardımların yerini bulup bulmadığına dair performans ölçümleri için gereken denetimlere, rehberlik görevlerine de önem ve özen gösterilmelidir.

4- Bu Kanunda geçen "Stratejik Planlama"ya önem verilmeli, daha verimli, daha demokratik ve katılımcı, yaygın ve etkin bir hizmet için yukarıda belirtilen gelişmiş taraf olduğumuz ülkelerdeki başarılı örneklerine uygun mevcut yasal düzenlemeler harekete geçirilirken, yeni yasal düzenlemelere önem ve öncelik verilmeli, bunların yıllardır bekleyen bir kısmı ise Devir ve Teslimden önce süratle yürürlüğe konulmalıdır.

5- Gerek mesleki ve gerekse diğer ilgili kültür-sanat konularındaki STK'lar ile sıkı bir işbirliği kurulmalıdır. Bu güçlerin harekete geçirilmesiyle hizmetin daha hızlı ve verimli, anlamlı bir şekilde tabana yayılacağına ve oto kontrol sağlanacağına inanıyoruz. Bu yolda kamu kuruluşlarının desteği yanında 2. ve 3. sektörün de daha yakından desteğini sağlamak için "Sponsorluk" hizmetleriyle

ilgili yasal düzenlemenin, bir an evvel tamamlanması, örnekleriyle yerel yönetimlere ve kamu oyuna anlatılması gerektiğine inanıyoruz.

6- Personelinin eğitim ve performansı değerlendirilerek, bu Kanun dahil diğer mevzuatları ve dünyadaki gelişmeleri izleyerek anlayıp, yorumlayacak, teknik ve bilimsel çalışmaları sürükleyebilecek, atak, rehberlik ve işbirliği, standartlaşma ve koordinasyon ruhuna sahip, STK'ları, halkın istek ve beklentilerini kavrayıp, onları arkasına alabilecek, sorunlara çözüm üretebilecek, az fakat etkin, dinamik kadroların iş başına getirilmesi, bunların uzun vadede yerlerinde tutulması için acilen önlemler alınmalıdır.

7- Ülkemizde bilgi hizmetleri konusundaki savurgan ve savruk durumun önlenmesi, etkin ve verimli bir bilgi üretimi ve tüketimi için tüm dünya literatürünün izlenmesi, sadece bilgi satın alan değil, bilgi veren ve satan bir ülke konumuna ulaşılabilmesi yolunda, istenilen işbirliği, koordinasyon ve standartlaşmanın sağlanabilmesi için acilen bir "*ULUSAL KÜTÜPHANE VE BİLGİ HİZMETLERİ KURULU*" oluşturulmalıdır.

8- Katılımcı demokrasi gereği halkın seçtikleriyle yönetime katılması ve yerinden yönetim esasına göre, yukarıda anılan hizmetlerin yürütülmesi için Belediyeler ve İl Özel İdarelerinde "*Yerel İhtisas Komitelerinin*"(Kütüphaneler, Müzeler, Sanat Faaliyetleri gibi) de oluşturulması önem arz etmektedir.

9- Stratejik Planlama çerçevesinde ulusal ihtiyaçlarımızdan başka yıllardır Avrupa Konseyi'nin de sürekli sorduğu, aradığı ve beklediği bir "*ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKASI*" saptanması ve izlenmesi gereği, zorunluluk haline gelmiştir.

Halk kütüphaneleri de dahil diğer kültür-sanat kurumları ve faaliyetleri, şüphesiz ulusal kültürün birer yayılma aracıdır. *Kültür, yaşanan hayat olduğuna göre, bu hayatın geçmişi ve dayanakları, hali ve geleceğinden ne anlaşıldığı, nasıl bir yaşam biçiminin seçildiği konusunda taraflar (hizmeti planlayanlar, sunanlar ve yararlananlar) arasında tam bir anlaşma ve uyumun acilen sağlanması gerekmektedir.*

10- Stratejik planlama ve faaliyetlerde, sadece halk kütüphaneleri hedef olarak alınmamalı, başta Milli Kütüphane olmak üzere üniversite ve araştırma kütüphaneleri, okul kütüphaneleri v.b. de dikkate alınmalı, onlarla her alanda işbirliği, standartlaşma, koordinasyon ve rehberlikle birlikte maddi kaynakların toplanması ve dağıtılması ve sonrası aşamalarında gereken her türlü çalışmadan, işbirliğinden geri kalınmalıdır. Bunlara müzeler, yayıncılar ve yazarlar da dahil edilmelidir.

DEVİR VE TESLİMDEN ÖNCE YÜRÜRLÜĞE KONULMASI VE SÜREKLİ İZLENMESİ GEREKEN ÖNLEMLER

Bu konudaki önlemleri, aşağıdaki gibi gruplamak mümkündür;

- A. KÜTÜPHANE KURMA, PLANLAMA VE KOORDİNASYON
- B. BÜTÇE
- C. İNSANGÜCÜ PLANLAMASI VE EĞİTİM
- Ç. TEKNİK HİZMETLER, İŞBİRLİĞİ VE STANDARTLAŞMA
- D. OKUMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI VE HALKLA İLİŞKİLER
- E. ULUSAL KÜTÜPHANE VE BİLGİ HİZMETLERİ KURULU

A. KÜTÜPHANE KURMA, PLANLAMA VE KOORDİNASYON

1- Mevcut ve yürürlüğe girmekte olan kanunların ruhuna, amir hükümlerine, ulusal kültür ve meslek anlayışı ve ilkelerine, çağdaş yönetim kurallarına uygun Merkezi İdare (Genel Müdürlük) ve Yerel Yönetim ilişkilerini düzenleyen bir “Görev ve Hizmet Kılavuzu” hazırlanmalı ve yürürlüğe konularak, ilan edilmelidir. Stratejik planlamaya göre oluşturulan organizasyon şemasında gösterilen daireler ve bunlara bağlı birimlerin ve çalışanlarının görev ve yetkileri tam olarak açıklanmalıdır. Buna halen halk kütüphanelerinde kullanılan ve yürürlükteki mevzuatın da bu yönde gözden geçirilerek, revizyonu dahil edilmelidir. Şu dairelerle işe başlanabilir;

(Stratejik) **Planlama ve Koordinasyon** (*Kütüphane Kurma ve İnsangücü Planlaması, Standartlaşma, İstatistik ve Değerlendirme*), **Kültürel Faaliyetler ve Halkla İlişkiler** (*İşbirliği ve İhtisaslaşma, Dış İlişkiler ve Eğitim, Kullanıcı Eğitimi ve Kültürel Faaliyetler*), **Teknik Hizmetler** (*Materyal Sağlama ve Değerlendirme, ISBN-ISSN ve Bilgi İşlem, Yazma Eserler ve TÜYATOK*), **Yayınlar ve Okumayı Yaygınlaştırma** (*Kitap ve Okumayı Yaygınlaştırma Merkezi, Yayın Destek, Tanıtma ve Fuarlar*) ve **Personel ve İdari-Mali İşler** (*Personel ve Denetim, Mali İşler ve Donatım, İdari İşler ve Evrak*) gibi.

2- Valiliklere bir genelge gönderilerek, birer “İşletme” olarak düşünülen halk kütüphaneleri için hızla şehirleşen ülkemiz kentlerinin gelişme planlarına da uygun düşecek şekilde ve merkezi yerlerde, imar planlarında zamanında arsa ayrılmasının istenilmesi ve bu konuda 1986 yılında gönderilen genelge hususunda ne gibi bir işlem yapıldığının sorulması uygun olur. Ayrıca “Toplu Konut Kanunu”nda değişiklik yapılarak, standart yapılar (okul, sağlık tesisleri, spor tesisleri, ibadethane, karakol, postane, çocuk parkları ve benzeri tesisler) içine “Kültür ve Turizm Bakanlığı Standartlarına Uygun Kütüphane” yapılması

zorunluluğunun da getirilmesi yönünde 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu'nun 3.maddesinde yapılacak değişiklik teklifinin (1988) takibi gerekli görülmektedir.

Kitap ve kütüphanenin, gerçekten isteyen ve katkıda bulunanlara öncelikle götürülmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

3- Tespit edilen standartlara göre yurt dışında halk kütüphanesi kurulması konusunda Merkezi İdarenin destek ve teşviklerinin ölçütleri konusunda Yerel Yönetimlerin bilgilendirilmeleri gerekli görülmektedir. Halk kütüphanesi kurulmasını isteyen belediyeler tarafından uygun şart ve ortamlarda hizmet verilebilecek şekilde bina sağlanması ve bunların en az 25 yıllık kullanım hakkını devredildiğine dair Tapuya şerh vermeleri ve personel istihdamı ve donatıma (koleksiyon dahil) yardımcı olmaları istenmelidir. Buna ilave olarak ülkemizin coğrafi ve iklim yapısı ile demografik yapısına uygun modüler sistemde "*Halk Kütüphanesi Binası Planı*" üretilmesi konusunda TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü veya ilgili STK'lar ile proje anlaşmaları yapılarak, yerel mimariye de uygun değişikliklerle tatbik edilebileceğine dair bilgilendirilmeleri ve bu desteğin sağlanması uygun olur. (Eski kütüphanelerin revizyonu ve yeni kütüphanelerin "anahtar teslim" usulü ile hizmete girmesi de düşünülebilir; denetim ve kalite kontrolü bakımından alt yapısının hazırlanması gerekir.)

4- Kişi ve kurumlarca umumun yararlanmasına açık olarak tahsis edilen veya edilecek olan kütüphanelere idari, ilmi ve teknik faaliyetler konularında yardım edilmesi ve bu konuda bulunan yasal boşluğu doldurmak üzere "*Umuma Açık Kütüphaneler Yönetmeliği*" hazırlanmalıdır.

5- Okumanın yaygınlaştırılması ve Türkiye çapında etkili bir kitap trafiği için kitapların Posta İdaresi ile gönderilmesinde, gazete ve dergilerle ders kitaplarına uygulanan indirim, kültür kitaplarına da uygulanması ve ayrıca körler ve fiziksel engelliler için ödünç verilen kitaplar ve okuma malzemelerinin ücretsiz ulaştırılması için de çalışmalar yapılması, *Türkiye'de Yayıncılığın ve Okumanın önünün açılması* için gereken ortamın hazırlanması ve yasal dayanağa kavuşturulması gerekir.

6- Ülke genelinde planlanan halk kütüphanesi binalarının hızlı ve verimli bir şekilde bir an evvel yapılması ve hizmete sunulmasında Bakanlık, Yerel Yönetimler ve STK'larca kullanılabilen "*Anahtar Para*" veya "*Program Destekleme*" ödeneği projesinin hazırlanıp, yürürlüğe konulması özendiricilik ve katılımcılık ilkesine uygundur.

7- "*Kültürel Yaşamın Desteklenmesi Açısından Yerel Yönetimlerin Kültürel Etkinliklere Katkılarının Sağlanması Projesi*"ne göre, "*mahalli ve müşterek*

hizmetler” arasında sayılan “*Kültür, Turizm ile ilgili görevler*” bölümündeki kazanımların korunması ve ayrılacak payın “*Halk ve çocuk kütüphanelerinin kurulması, donatılması, onarım ve işletilmesi ile yayın ve hizmet alımları mahalli müşterek hizmetlerdendir. Özel idare gelirlerinin %4’ü bu işler için ayrılır ve öncelikle gerçekleştirilir.*” şeklinde bir hükümle sağlama alınması yolunda TBMM nezdinde vakit yitirilmeden gereken girişimlerde bulunulması yararlı görülmektedir.

8- “*Kültür ve Sanat Yaşamının Desteklenmesinin Yasal Dayanağa Kavuşturulması Projesi*” kapsamında, *Sponsorluk müessesesi ile İkinci, Üçüncü Sektör ve Yerel Yönetimlerin devreye sokulması* suretiyle kütüphane binası (diğer kültürel tesisler dahil) yapılması ve hizmetlerinin devamı için *yapılacak nakdi ve aynı yardımlarda vergi kolaylıkları getirilmesi* yolundaki çalışmaların yaşama geçirilmesi ve bunun en geniş anlamda ülke çapında duyurulması, özendirilmesi çok önemlidir. (25.5.1995 tarih ve 4108 sayılı kanunla “*Kurumlar Vergisi*” Kanununda gerekli değişiklik yapılmışsa da -Resmi Gazete, 2 Haziran 1995-, aynı değişiklik Gelir Vergisi Kanununda gerçekleştirilememiş, gelinen aşamada ise sahiplenilmediği -hatta farkında olunmadığı- için, düzenleme kadük kalmış, beklenen fayda sağlanamamıştır.) Ancak, son olarak kabul ve ilan edilen(2004) “*5228 Sayılı Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Hakkında Kanun*” a acilen işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

B. BÜTÇE

9- Cumhuriyet Hükümetleri döneminde kütüphanelere kitap alımı, ilk kez *YATIR-IM* olarak kabul edilmiş (1987) ve bu anlayış sayesinde halk kütüphanelerinin kitap alma ödeneği birdenbire çok hızlı bir şekilde katlanarak artmıştır. Ancak bu imkanın, zamanla kitap alımının taşra yerine yeniden Merkeze çekilmesi (1991) sonucu, Genel Müdürlüğün adeta bir “*Rant*” birimi haline dönüşerek, hizmet kalitesinin düştüğü ifade edilmiştir. Böylece Anadolu Kitapçılığı da öldürülmüştür. Yeni dönemde bu imajın silinerek, mevcut ödeneklerin daha da arttırılması ve halk kütüphanelerine gönderilmesi, Standartlar ve Toplu Kataloglarla da gerekli denetimlerin yapılması önerilmektedir.

10- Kütüphanelerin yurtiçi yayın alımı ödeneklerine paralel olarak, yurt dışında yayımlanan eserlerin satın alımı için de bütçeye konulan (1989) ödeneklerin, gelinen aşamada arttırılmasına özen gösterilmesi gereği açıktır.

11- *Kütüphanelere Yayın Seçme Yönetmeliği* değiştirilerek (15.5.1988), İl Halk

Kütüphanelerine il çapındaki kütüphanelerden gelen istekler doğrultusunda kitap alma yetkisi verilmiş, ayrıca kütüphanelere bağış ve değişim yoluyla girecek kitapların kabul yetkisi de yöneticilerine bırakılmıştır. Ancak, okur ile yüz yüze olan kütüphanecinin kitap seçme ve satın alma yetkisi çok geçmeden ve hem de eski düzeni eleştirenler tarafından -düşünce özgürlüğü adına- yeniden eski duruma getirilmiş ve böylece halkımızın “*Bilgi Edinme Özgürlüğü*”ne darbe vurulmuştur. Okumaya ve bilgilenmeye ilginin artması için de bu Yönetmeliğin gözden geçirilip, “*Koleksiyon Geliştirme İlkeleri ve Standartlar*”la da zenginleştirilerek uygulanmasının önemi hayati olarak değerlendirilmektedir.

C. İNSANGÜCÜ PLANLAMASI VE EĞİTİM

12- Üniversitelerimizin kütüphanecilik bölümlerinden mezun gençlerin halk kütüphanelerinde istihdamı için özel gayret sarfedilmeli ve özendirici önlemlere başvurulmalıdır. Devir-Teslim işlemlerinden önce Bakanlıkça geçen yıl alınan 1.derece kadrolu “*Kültür ve Turizm Bakanlığı Uzman*” kadrolarına önemli sayıda atamalar yapılarak, mesleğe kendisini adanmış, çalışkan ve verimli uzmanların yerinde tutulabilmesi ve başka tür kütüphanelerden transferi için en az 200 kadro alınarak, bu kadroların “*müktesep hak durumu*”na getirilmesi, geleceğe için önemli bir stratejik girişim ve uygulama olarak görülmektedir. Standartlara göre mevcut kadroların 1/3’ünün, kademeli olarak mesleki eğitim almış elemanlardan oluşması hedefi ve uygulaması, aynen yerel yönetimlere intikal ettirilmelidir. Kütüphanecilik mesleğinin, teknik ve uzmanlık gerektiren bir iş olduğu, kabul ve ilan edilmelidir.

13- *Ülkemizin kütüphaneci ihtiyacı, taraf olduğumuz UNESCO/IFLA ve Avrupa Birliği standartlarına göre 1/3’tür. 1988 yılı nüfus istatistiklerine göre yapılan bir araştırma ve planlamaya göre, gereken 9000 kadronun 3000’inin kütüphanecilik bölümlerinden mezun olması gerekmektedir. Tüm çabalara rağmen bu sayı, 250’lerde kalmıştır.* Ne pahasına olursa olsun bu sayının artırılması ile artık lise mezunlarının yerlerine aynı nitelikte eleman alınması yerine, bu açığın, gelişmiş ülkelerin aday belirlemelerindeki mesleki kriterlere göre elemeyen/değerlendirmeden geçirilerek (ÖSMY puanları yüksek olanlardan başlayarak) üniversite mezunlarından (matematik, felsefe, tarih, edebiyat, sosyoloji, psikoloji, filoloji ve sanat dalları dahil iletişim ve halkla ilişkiler mezunları v.b.) tamamlanması ve bu gençlerin en kısa zamanda meslek içi eğitimden geçirilerek, yerel yönetimlere tavsiye edilmesi düşünülmelidir. Hatta bu işlemin mesleki STK’lar tarafından da yapılabilmesi olanağı yaratılabilir. Aksi halde halen üniversitelerimizde mevcut kütüphanecilik/belge ve bilgi yönetimi bölümleri mezunlarıyla açığın kapatılması zor görünmektedir.

14- Çağımız gelişmiş ülkelerinde “Halkın Üniversitesi” olarak da kabul edilen ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) en çok ilgi ve desteğine mazhar olan Halk Kütüphaneleri, yerinden yönetimin en yaygın ve etkin kuruluşlarındandır. Bilginin derlenmesi, kayıt altına alınması ve yararlanılmaya sunulması sonucu, gerek düşünce özgürlüğü ve gerekse Bilgi Edinme Özgürlüğünün geniş ölçüde uygulandığı düşünülen Avrupa ve ABD gibi bilgi ve bilgi teknolojilerinde ileri gitmiş ülkelerde *kütüphanecilere, Kültürel Değişim Programları dahil çeşitli fonlardan eğitim ve staj olanağı sağlanmalı ve geri döndüklerinde onların bu bilgi ve deneyiminden yararlanılmalıdır.* Aynı şekilde gelişmiş ülkelerden deneyimli kütüphanecilerin bilgi ve uygulamalarından yararlanılması için davetler yapılması düşünülmelidir. Gelecekte Türkiye AB’ye girebildiğinde bu tür karşılıklı istihdamlar daha kolay gerçekleştirilebilecektir. *Türkiye buna hazırlıklı olmalı, önce kendi insanının istihdamı için gereken ortamı hazırlamalıdır. Öte yandan Türkiye olarak başta dost/kardeş ve komşu ülkeler olmak üzere diğer ülkelerin kütüphanecilerinin eğitim ve stajı için de gereken hazırlıklarla özen gösterilmelidir. Bu plana, diğer türdeki kütüphanelerimiz de dahildir.*

15- Mesleki eğitime önem verilerek, eğitim, deneyim ve görevlerine göre tüm personel kademeli olarak sık aralıklarla mesleki kurslardan geçirilmelidir. 1986-1990 arasında yayımlanmış “*Mesleki Yayınlar/Kütüphanecilik Dizisi*”ndeki kitaplardan seçme yapılarak, tekrar basılması, telif ve tercüme yenilerinin yayımlanarak, hedef kitlelere ulaştırılması önem arz etmektedir. Anılan dönemde çoğunluğu taraf olduğumuz UNESCO ve IFLA gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanmış ve dünyaca kabul görmüş eserler (20’nin üzerinde) yayımlanmış ve halk kütüphanelerine dağıtılmıştır. Ancak bunlar, halen piyasada bulunamamaktadır; (*Halk Kütüphaneleri İçin Hizmet Kılavuzu (standartlar), Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetlerinin Geliştirilmesi, Kütüphanelerde Yasal Düzenlemeler ve Standartlaşma, Kütüphane Hizmeti Standartları, Türkiye Kütüphaneleri ve Diğer Bilgi Merkezleri, Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yurt Sathında Yaygınlaştırılması ve Mahalli İdarelerden Beklentilerimiz, Okuma Alışkanlığını Geliştirme, Özleştirilmiş Kataloqlama Kuralları, Türkiye’de ve Federal Almanya’da Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri, ISBN Milletlerarası Standard Kitap Numaralama Sistemi El Kitabı ve Türkiye Uygulaması, Bilgi ve Dokümantasyon Teknolojisine Giriş v.b.*) Bunlara ilaveten yeni eserlerle bu “Dizi”nin desteklenmesi ve devamı gerekmektedir.

16- Mesleki eğitim çalışmalarında sadece Bakanlık Merkezi ve Yerel Yönetim meslek personelinin katılımı ile yetinilmemeli, mutlaka belediyeler, il özel idareleri ile valilik ve kaymakamlık personeline de İçişleri Bakanlığı ile yapılacak ortak çalışmalarla eğitim verilmesi veya bilgilendirilmesi yararlı görülmektedir. Hatta bu mesleki eğitim hizmetlerine, okullar ve üniversitelerle diğer

resmi-özel kurum ve kuruluş personelinden de katılmak isteyenlere olanak tanınmalıdır. Sonuçta ülkemizin okuma ve kütüphane sorunu bir bütündür ve Bakanlık bu konuda öncülük edip, daha önceki yıllarda (1981 öncesi) uygulandığı üzere destek verebilir.

17- Ücretli personel istihdamı yanında bazı *halk kütüphanesi hizmetleri için gönüllüler ve STK'ların da mutlaka gücünden yararlanılmalı*, isteyenler eğitimden de geçirilebilmelidir.

18- Yerel yönetim kanunlarında yapılacak değişiklikler ve yeni hazırlıklar aşamasına girilmiş ve halen Kanun Tasarıları TBMM'de komisyonlara sunulmuştur. Bu yasalarla bazı alanlarda getirilecek "*İhtisas Kurulları*"na, mutlaka ve mecburi olarak "*Halk Kütüphaneleri Kurulları*" da dahil edilmeli ve bunlar, kütüphane müdürlerini atamak, denetlemek dahil bütçe ve bağış konusunda da yardımcı olmakla görevli-yetkili kılınmalıdırlar.

Ç. TEKNİK HİZMETLER, İŞBİRLİĞİ VE STANDARDLAŞMA

19- *Hizmetin kalitesi yanında zaman, emek ve paradan tasarruf amacıyla teknik hizmetlere önem ve öncelik verilmelidir.* Kütüphanecilik alanında taraf olduğumuz UNESCO, IFLA, FID, ISO ve Avrupa Birliği gibi kurum ve kuruluşlar nezdinde *işbirliği ve standartlaşma* alanlarında önemli adımların atılması ve bir an evvel uygulamalara başlanması gerekmektedir. Bu cümleden olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul ve ilan edilmiş "*Dünya Kültürel Kalkınma 10 Yılı*" faaliyetleri ve "*21 Mayıs Dünya Kültürel Kalkınma Günü*" anlayışı ile *Avrupa Konseyi Kültürel İşbirliği ve Avrupa Birliği müktesebatına uygun projelerin* yakından takip edilmesi ve bu konuda başlanmış "*Pulman Projesi*"nin yaşama geçirilmesi önerilmektedir.

20- 1988 yılında Yasal Düzenlemeler ve Standartlaşma Komiteleri Toplantısı yapılmış ve sonuçları bir kitapta toplanmıştır (*Kütüphanelerde Yasal Düzenlemeler ve Standartlaşma Komite Toplantıları, 23-25 Mayıs 1988*). *Kitap, Bina, İnsangücü (Personel), Tefriş/Donatım, Basılı Malzeme, Bütçe alanlarında üretilen standartlar, 13.2.1989 tarih ve 557 sayılı onayı ile yürürlüğe konmuş ve uygulama için ayrıca 10.03.1989 tarih ve 5996 sayılı Genelge (Genelge No:1989/10) ile valiliklere de iletilerek, halk kütüphanelerinde uygulamaya konmuştur.* (Bu arada *Basılmış ve Çoğaltılmış Eserler Derleme Kanunu Taslağı, Halk Kütüphaneleri Kanun Taslağı, Kütüphanelerarası İşbirliği Kanunu Taslağı* da hazırlanmıştır.) Genel Müdürlüğün yetki ve görevleri yeniden düzenlenmiştir.(1989.) Bu standartlar ve maddelerde yapılacak değişiklikler varsa yapıl-

maii ve titizlikle uygulanmalıdır.

21- Yukarıdaki konularda tespit, onay ve ilan edilerek uygulamaya konulan standartlara paralel olarak *halk kütüphanesi koleksiyonlarında yer alacak çeşitli konulardaki kitaplar ve okuma malzemesinde aranacak fiziksel ve içerik yönünden kriterler ortaya konulmalı, yayınlanmalı, ilan edilerek yaşama geçirilmelidir. Kitap seçiminde elkitabı olarak yararlanılacak kaynaklar hazırlanmalı ve hizmet standartları içinde referans gösterilmelidir. Kaliteli kitap üretimi için de bu uygulama önem arz etmektedir.*

22- Halk kütüphanelerinde bulunması gereken temel eserleri ihtiva edecek ve uzmanlar tarafından (kütüphaneciler, öğretmenler, psikologlar, yazarlar ve kitap kritiği yapanlar gibi) tespit ve ilan edilecek en az 10.000 kitaplık bir "*Halk Kütüphaneleri Katalogu*" hazırlanmalıdır. *Yaş gruplarına göre Türk ve Dünya literatüründen asgari bir Türk yurttaşının okumasını salık verecek bibliyografyalar, özel konulu ansiklopediler ve sözlükler, çocuk ve gençler için resimli kitaplar, eğitim filmleri ve video, CD katalogları (açıklamalı), özürlüler için okuma-dinleme materyalleri katalogları, dünyada en çok okunan kitaplar, klasikler, çocuklara en iyi kitaplar rehberi, genç okurlar için müracaat kaynakları, çocuklara hediye kitaplar, çocuklar için roman, folklor, fantastik ve şiir kitapları, genç okurlara biyografik eserler, yasaklanan kitaplar ve filmler v.b. kaynak eserlerin hazırlanması ve yayınlanması ile bunların halk kütüphaneleri hizmetleri standartlarında kullanıcılar için referans gösterilmesi uygun olacaktır. Halk kütüphanelerine kitap seçenlerin, bunları nereden seçeceği böylece daha başlangıçta belirlenmelidir. Gelişmiş ülkelerde de bu tür uygulamaların yıllar önce başlatıldığı, standardize edildiği unutulmamalıdır. (Yeni kurulacak Kitap ve Okumanın Yaygınlaştırılması Şubesi'nin ilk işlerinden olabilir.)*

23- Bir halk kütüphanesinde görev yapan başta kütüphane müdürü olmak üzere çeşitli bölümlerdeki görevlilerin istihdamında aranacak kriterler ve nitelikleri, kıdem ve başarıları; günlük, aylık, üç aylık ve yıllık yapacakları işler ve hizmetler, yukarıda da değinildiği üzere acilen saptanacak "*HALK KÜTÜPHANESİ HİZMET STANDARTLARI*"nda gösterilmelidir. (Telefonla ya da şahsen, e-mail, faks ve mektupla gelen müracaat sorularının ne kadar sürede cevaplandırılacağı-ki ülkemizde *Bilgi Edinme Hakkı Kanunu*'nun da yürürlükte olduğu unutulmamalıdır-, nüfusa göre halk kütüphanelerinin halka dönük haftalık çalışma saatleri toplamı ve bunların hangi saatler arasında yapılacağı, müdürün bölgede veya sisteme dahil kütüphane yöneticileri ve STK temsilcileriyle ayda, 3 ayda kaç toplantı yapacağı, kütüphane hizmetlerinin tanıtımının hangi medya araçlarıyla 3 ayda kaç kez yapılacağına varıncaya kadar, *personelin ve kütüphanenin tüm hizmetleri standartlarla en kısa zamanda belirlenmeli ve Devir-Teslim*

ondan sonra yapılmalıdır.) Bu sistem, hem halk kütüphanelerinin hem de kütüphane personelinin saygınlığını arttıracak, verimliliğini sağlayacaktır.

24- Kitapların dünya çapında kimliklenmesi, tanıtılması, kitap ticareti ve okumanın yaygınlaştırılmasına yönelik bir dünya standardı olan *ISBN* (Uluslararası Standard Kitap Numarala Sistemi) Türkiye Ajansı kurularak, *teknik hizmetlerde de birliğin sağlanması* amaçlanmıştır. *ISBN* ve *ISSN*'den başka *diğer önemli ISO standartlarının seçilerek*, TSE (Türk Standardı) haline getirilmesi önem arz etmektedir. Bunlardan *ISO*'nun "*Kütüphane İstatistikleri*" ve "*Halk Kütüphanesi Hizmet Standartları*" ile "*Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Performans Ölçümü*" ve *diğer faydalı olabilecek her türlü bilginin derlenmesi, kaydı, tanıtımı ve yararlanmaya sunulması ile ilgili standartların da Türk Standardı olarak yürürlüğe konulmasında gecikilmemelidir.* (Bunlara, Yayınların Dizin, Bir Kitabın Başlık-Yaprakları, Kitaplıklar, Bilgi Verme ve Belgeleme Merkezleri Kılavuzu, Uluslararası Kitaplık İstatistikleri, Tercümelerin Tanıtılması, Ansiklopediler, Sözlükler, Dokümanları İnceleme, Konularını Belirleme ve Endeks Terimleri Seçme Metodları-hazırdırlar- ile Library Performans Indicators gibiler dahil edilebilir.)

25- Türkiye çapında çeşitli kütüphanelerde *teknik hizmetlerde birliğin sağlanması* yönünde (Kataloglama ve Tasnif, Konu Başlıkları ve Gömüler v.b.) "*Birim Fiş Hazırlanması*" konusuna önem ve öncelik verilerek, sırf bu yolla sadece Kültür ve Turizm Bakanlığında en az *1000 yetişmiş personel tasarrufu sağlanmalıdır.* Böylece Teknik Hizmetlerden tasarruf edilecek bu elemanlar, halkla ilişkiler ve okuyucu hizmetlerine kaydırılarak okurlarla daha yakından ilgilenme olanağına kavuşacaklardır.

26- Ata yadigarı "*Yazma ve Nadir Basma Eserlerle Süreli Yayınlar ve Gazetelerin Mikroform Ortamına Alınması, Optik Disk ve Bilgisayara Yüklenmesi, Arşivlenmesi, Elektronik ve Kağıt Ortamına Aktarılarak Yararlanmaya Sunulması ve Korunması*" yönündeki çalışmalar ve elde edilen *UNESCO desteği,* sadece Bakanlığa bağlı kütüphanelerdeki yazma eserlerin *CD'ye alınması ile sınırlı kalmamalı, diğer kütüphane ve arşivler de dikkate alındığı gibi Arap harfli basma eserler ve diğer nadir kitaplarla Arap harfli süreli yayınlar ve gazeteler de dahil edilmelidir.* Ayrıca bu eserler, mikrofilme de alınmalı, *TÜYATOK projesinde yürütülen işler, UNESCO ve benzer ülkelerdeki kriterlere göre kimliklenmeli, arşivlenmeli ve tanıtılmalıdır.*

27- Yazma ve nadir eserler için Türkiye çapında hizmet vermek üzere kurulmasına karar verilerek (1988) projelendirilen ve çalışmalarına başlanmış (1990) "*Yazma ve Nadir Eserler Patoloji Araştırma Merkezi*" ile "*Yazma ve Nadir*

Eserler Restorasyon Merkezi" artık hizmete başlamalıdır. Burası aynı zamanda *uluslararası bir eğitim merkezi hüviyetinde* de çalışmalı, sadece ülkemiz değil Türk cumhuriyetleri ve üzerinde 30 dolayında devletin kurulmuş olduğu Osmanlı-Türk kültür çevresindeki yazmalar da çalışma planına dahil edilmelidir. Söz konusu ülkelerin dışında, ücretiyle, yurt içinde özel kütüphane ve şahıslara da hizmet verebilmelidir.

28- Türkiye çapında okuyucu-araştırmacı ve meslektaşlara bir hizmet olarak düşünülen kütüphanelerarası işbirliği, bilgi ve deneyim alanında dayanışma alt yapısına yönelik yurt dışında binlerce kütüphane, arşiv ve diğer bilgi merkezini ihtiva eden "*Türkiye Kütüphaneleri ve Diğer Bilgi Merkezleri*" veri tabanı oluşturularak, kitap halinde yayımlanmış (1989) ise de güncelleştirilememiştir. Elektronik ortamda bu hizmetin devam etmesi yararlı görülmektedir.

29- Yurt dışında çeşitli türdeki kütüphaneler arasında işbirliği ve eşgüdümü sağlamak üzere Kültür ve Turizm Bakanı'nın başkanlığında - *Bakanlık dışında TBMM Kütüphane ve Tercüme Merkezi, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, YÖK, TÜBİTAK, Türk Kütüphaneciler Derneği ve üniversitelerin kütüphanecilik bölümleri temsilcilerinden oluşan* - "*Türkiye Kütüphane ve Bilgi Merkezleri Hizmetleri Danışma Kurulu*" oluşturulmuş (26.04.1989 tarih ve 1851 sayılı Bakan Onayı) ve ilk ve son toplantısını (Sn.Bakan + 12 kurul üyesi + 2 uzman + 5 müşahit = 20) 13.05.1989 tarihinde yaparak, bazı kararlar aldıysa da ne yazık ki bir daha toplanamamıştır. Stratejik planlama ve kurullar oluşturulması hedeflerinin çerçeve kanunlarda açıkça ortaya konulması nedeniyle gelişmiş ülkelerdeki örneğine uygun ve tüm ülke kütüphaneleri ve bilgi merkezlerini de içine alacak şekilde yeni bir "*Ulusal Kütüphane ve Bilgi Kurulu*" oluşturulmasında büyük yararlar görülmektedir. Pek çok açılardan hizmette deneyim ve bilgi paylaşımı, zamandan ve mali açıdan da pek çok tasarruf ve kaliteli, hızlı ve verimli hizmetini de beraberinde getirecek olan bu sisteme özel önem atfedilmelidir.

D. OKUMANIN YAYGINLAŞTIRILMASI VE HALKLA İLİŞKİLER

30- Yukarıda arz edilenlerin dışında "*Her Evde Bulunması Gereken Kitaplar*" Projesi sonuçlandırılabilir. *Kitap tanıtımı, ulusal ve uluslararası kitap fuarlarının yaygınlaştırılması, içeride ve dışarıda dünya uygarlığına mal olmuş yerli ve yabancı dil eserler çeşitli dillere çevrilebilir. Dünya çapında cari kitap ticareti, başı ve değişime ivme kazandırılabilir. Bu yönde şeffaf ve akılcı kriterler sap-tanarak, esaslara bağlanır ve çeşitli özendirici önlemlere başvurulabilir. Ödüller ihdas edilebilir, çeşitli kampanyalar düzenlenebilir.*

31- “*Halkımız Niçin Okumuyor?*” araştırması yeniden gözden geçirilmeli, okumanın yaygınlaştırılması için “Kütüphane/Kütüphaneci, Yazar, Yayıncı, Dağıtımçı, Okur ve KİA (Kitle İletişim Araçları)’dan Kaynaklanan Sorunların Çözümü” ile ilgili önemli çalışmalar yapılmalıdır. *Bilgiyi ve bilgili (vasıf dokusu yüksek) kişileri daima öne çıkarmak, sorunları bilgi ile çözmeyi yaşam biçimi haline getirmek için daimi izleme sistemi kurulabilir, kampanyalar düzenlenebilir.* (STK’lar ile diğer kurum ve kişilerin desteği önemlidir.)

32- Yurt dışında çeşitli konularda *bibliyografyalar ve konu katalogları*, toplu kataloglar hazırlanır veya hazırlattırılabilir. Bu konuda daha önce başlamış çalışmalarından hareket edilebilir.

33- Kütüphanelerin çağdaş ve teknolojik araç-gereçlerle donatılması ve kütüphane hizmetlerine önem verilerek, mevcut kütüphane binalarındaki normal kütüphanecilik hizmetlerine ek olarak Türkiye çapında bir kısım kütüphaneler “*GECELERİ*” de hizmete açık tutulabilir. Ayrıca “*BELİRLİ GÜN KÜTÜPHANELERİ*” uygulamasından başka gerekli görülecek zaman ve noktalarda belirli sürelerle “*GEÇİCİ KOLEKSİYONLARLA HİZMET*” de verilebilir. İyi örgütlenebildiği taktirde “*GEZİCİ KÜTÜPHANELER*” çok önemli hizmetlerde bulunabilir. Bunlara, *hastanelerde yatan hastalar ile cezaevlerindeki mahkumları* da dahil etmeyi unutmamak gerekir.

35- *Kör ve fiziksel engellilere yönelik okuma malzemesi üretimi ve bunların hizmete sunulması konusunda ciddi politikalar üretilmelidir.* Ayrıca evinden çıkamayan yaşlı ve hastaların ayağına kitap götürülmesi de önemli bir hizmettir ve halk kütüphanelerinin görevleri arasındadır. Ülkeye geçici veya sürekli gelen, yerleşen turistler ve diğer sakinlerin okuma ihtiyacı da gözardı edilemez.

36- *Yerel yönetimlerin halk kütüphaneleri konusunda görev ve sorumluluklarını ortaya koyan bir elkitabı* hazırlanması ve süratle dağıtılması çok önemli görülmektedir.

37- *Yasal eksikliklerin ve yetmezliklerin süratle izalesi için gerekli iradenin istih-sali ve hemen uygulamalara geçilmesi gerekmektedir.* Bu, aynı zamanda stratejik bir planlama veya izlenecek politikaların üretilmesi aşamasıdır. Bakanlığın tüm bu ve yukarıda sayılan iş ve hizmetleri elindeki sınırlı sayıda ve vasıftaki personel ile zamanında yapması beklenemez. Bunun için konuyu *iyi bilen, deneyimli kişi ve kuruluşlarla STK’lardan yardım ve hizmet satın alınması* gerektiği, açıktır.

E. ULUSAL KÜTÜPHANE VE BİLGİ KURULU

38- Yukarıda, 29. maddede belirtilen, çeşitli kurumlardan ve konu uzmanlarından oluşan, gelişmiş ülkelerdeki örneklerine de uygun düşecek (kendi ulusal ihtiyaçlarımız birinci planda olmak üzere) bir "*Ulusal Kütüphane ve Bilgi Kurulu*" oluşturulması, Kamu Yönetimiyle ilgili çerçeve yasanın lafzına da son derece uygun düşmektedir.

Ülkemiz ABD, Almanya ve diğer gelişmiş bazı ülkelerden daha zengin değildir. Gerekli işbirliği ve koordinasyonun, standartlaşmanın sağlanamaması nedeniyle pek çok işler mükerrer olarak yapılıyor. Bu ise ülkemizde kaynak ve zaman kaybına sebep olduğu gibi istenen düzeyde kaliteli, hızlı ve verimli hizmet sunulmasını da engellemektedir. Bazı ürün ve hizmetlerin denenmesi ya da kullanılmasından zarar gören bir kütüphane ya da uzmanın yaşadığı sıkıntıları ve ya başarısızlıkları diğerlerinin de yaşamasına izin verilmemelidir. Her türlü gücün (bilgi, deneyim, koleksiyon, personel, para v.b.) daha akılcı ve verimli kullanılabilmesi için, yasal dayanağı bulunan böyle bir kuruma ihtiyaç vardır. Bu *yasal dayanak, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün görevleriyle ilgili Kanunun 11.maddesinde açıkça ortaya konulmuştur. Ayrıca Çerçeve Kanun da gereken konularda stratejik kurullar gibi yeni kurullar oluşturulmasına (Bakanlık Kanunu'nda maddeleştirilmeli ve Sekreteryası da belirlenmelidir) imkan tanımıştır;* bunun işletilmesi gerekmektedir.

ABD'de *Farmington Planı* gereği, dünyanın neresinde yayımlanırsa yayımlansın tüm yayınların, herhangi bir Amerikan kütüphanesinde bulundurulması esası getirilmiştir ve bu titizlikle uygulanmaktadır (yurtiçi ve yurtdışı kullanımdan ayrıca para kazanmaktadırlar). Almanya'da *Alman Araştırma Cemiyeti*, değerli gördüğü her yabancı kitap ve süreli yayını satın almaktadır. Ülkemizde ise *kardeş Türk cumhuriyetleri yayınları ile KKTC yayınları* bile belli bir plan dahilinde toplanmamaktadır. Özellikle *Avrupa'da bir Türk edebiyatı veya Türk yazını vardır; ancak izlenemiyor. Dünyada yayımlanmış Türkiye ve Türklükle ilgili yayınların toplanması bir tarafa, muntazam bibliyografyaları bile yoktur ve buna dünya kütüphanelerine dağılmış el yazmalarımız da dahildir.*

39- Türkiye'mizde yurtiçi ve yurtdışındaki gelişmelerle *ülke sorunlarına vakıf vatan evlatları ve uzmanlar vardır ve gerekli deneyim ve birikime de sahiptirler. Konuya taraf olan bazı kurumlar böyle bir ihtiyacı, öteden beri hissetmektedirler. (İlk Kurul Toplantı Tutanaqları gibi.) Burada sadece kütüphaneci veya bilgilimciler değil, enformasyon teknolojilerine vakıf bilişim çevreleri otoriteleriyle akademik ve yayıncılık çevrelerine dahil resmi ve gayri resmi kurum ve kuruluşlarla STK temsilcilerinden oluşacak böyle bir kurul, çok yararlı olabilir. (Bu konuda bir yönüyle de olsa ANKOS iyi bir örnek olabilir.)*

40- Söz konusu kurul, ülkemizin *kütüphane ve bilgi/enformasyon hizmetleri* yanında *diğer kurumları da ilgilendiren* (onların da temsilcileri bulundurulacaktır), gelişmiş ülkelerdeki örneğine uygun “*Ulusal Bilgi Altyapısı/National Information Infrastructure*” ve “*Ulusal Araştırma ve Eğitim Ağı/National Research and Education Network*” hizmetleriyle ilgili çalışmalarla da ilgilenebilir. “*Ulusal Bilgi Politikası*” ve doğrudan ilgilendirmese de “*Ulusal Kültür Politikası*” dokümanları da önem arz etmektedir. Ayrıca *kütüphanecilik, bilgilendirme ve yayıncılık konusundaki standartların, kanun ve yönetmeliklerin hazırlanması konusunda da rehberlik* edebilir.

41- Kültür ve Turizm Bakanı, Başbakan ve TBMM Başkanlığına danışmanlık etmek üzere kanunla düzenlenecek, ülkemizin çok önemli ve acil bir ihtiyacı olan kütüphane ve diğer bilgi hizmetleriyle bilimsel faaliyetler konusunda verimlilik, etkinlik ve her alanda kalkınmaya hizmet etmek üzere “*Ulusal Kütüphane ve Bilgi Kurulu*” (veya “*Ulusal Bilgi ve Kütüphaneler Kurulu*”) kurulması gerekli ve zorunlu görülmektedir. En az 5’i profesyonel kütüphaneci ve enformasyon bilimsi olmak üzere, konuyla ilgili çalışmalar yapan, görevler üstlenmiş resmi ve sivil toplum örgütlerince temayüz etmiş, konuya yakın ve alanında tanınmış uzman temsilcilerden oluşan 20 kişiyi geçmeyecek bir kurul, şu görevleri yapar;

- (a) Ulusal bilgi politikaları ve kütüphane hizmetleri konusunda doğrudan rapor sunmak,
 - (b) Bilgi Edinme Özgürlüğü uygulamalarını izlemek, ulusal ve uluslararası bilgi ve kütüphane hizmetleri politikalarının tespiti,
 - (c) Ulusumuzun kütüphane ve bilgi ihtiyaçları için çalışmalar, araştırmalar ve analizler yapmak,
 - (ç) Yayınların yeterli düzeyde basılması ve duyurulmasını sağlamak,
- Milli Kütüphane ve bilgi ile ilgili ihtiyaçların karşılanması, gerek merkezi idare ve gerekse iller ve diğer yerel faaliyetlerin koordinasyonu için planlar geliştirmek,

Kültür ve Turizm Bakanlığı/Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’ne kütüphane ve diğer bilgi hizmetleri için mali destek politikası tavsiyelerinde bulunmak, ayrıca bu kurumun konuyla ilgili yapacağı en az 2 toplantısına katılmak,

Yıllık toplantılar ile 3 yılda bir sempozyumlar yapmak, yapılanlara katılmak ve her yıl hazırlanacak raporu, Kültür ve Turizm Bakanı, Başbakan ve TBMM Başkanlığı’na sunmak,

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın kuruluş ve görevleriyle ilgili kanun ile diğer kurum ve kuruluşların bu konudaki görevlerine ilişkin yasal işlemlerinin süratli, yerinde ve yetkin biçimde uygulanabilmesi için tavsiyelerde bulunmak.

42- Üyeler aşağıdaki kuruluşların temsilcilerinden seçilebilir;

- (1) KTB Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü Temsilcisi
- (2) KTB Milli Kütüphane Başkanı
- (3) KTB Müzeler Genel Müdürlüğü Temsilcisi
- (4) Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Temsilcisi
- (5) Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Temsilcisi
- (6) TÜBİTAK Temsilcisi
- (7) TUBA Temsilcisi
- (8) YÖK Temsilcisi
- (9) Milli Eğitim Bakanlığı Temsilcisi
- (10) İçişleri Bakanlığı Temsilcisi
- (11) Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Temsilcisi
- (12) Türkiye Bilişim Vakfı Temsilcisi
- (13) Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı Temsilcisi
- (14) Türk Kütüphaneciler Derneği Temsilcisi
- (15) Türk Belediyeler Birliği Temsilcisi.
- (16) KTB Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü Temsilcisi
- (17) İLESAM Temsilcisi
- (18) MESAM Temsilcisi
- (19) Türkiye Yayıncılar Birliği Derneği Temsilcisi
- (20) Yazarlar Temsilcisi.

STRATEJİK PLANLAMA TASLAĞI***Mevcut, fakat Bakanlıkça/yetkililerce gözden geçirilecek hususlar;***

- (a) Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği
- (b) Devir-Teslim ve Ayniyat İşlerinin düzenlenmesi
- (c) Kütüphanelerde Teknik Çalışmalar Yönetmeliği
- (ç) Kitap Seçme Yönetmeliği
- (e) Yürürlükteki Standartlar
- (f) PULMAN Projesinin yaşama geçirilmesi
- (g) İl Halk Kütüphanelerinin, İl Özel İdarelerine olamadığı takdirde doğrudan Bakanlığa (Genel Müdürlüğe) bağlanacak şekilde söz konusu çerçeve Kanun yürürlüğe girmeden acil bir çözüm bulunması
- (ğ) Belediye başkanlarının seçilme yeterliliklerinin yukarıya çekilmesi
- (h) Yurtiçinde "Kültür Merkezi" binaları yapılmaması ilkesinin getirilmesi
- (ı) Mevcut Yerel Yönetimler Fon Yönetmelikleri
- (i) Dernekler ve Vakıflar mevzuatının gözden geçirilmesi.

Bakanlıkça ilk kez yapılacaklar;

- (a) BKK için "Yerel Yönetimler Devir-Teslim Yönergesi"
- (b) Halk Kütüphanesi Hizmet Standartlar
- (c) Mesleki diğer standartların seçim, onay ve ilanı
- (ç) Merkezi Otomasyon Hizmetlerinin Planlanması
- (d) Yayıncılığın Geliştirilmesi ve Tanıtım Politikaları
- (e) Okumanın Yaygınlaştırılması Politikaları
- (f) Ulusal Kütüphane ve Bilgi Kurulu'nun oluşturulması
- (g) STK'larla İlişkilerin Tespit ve Uygulanması Planı
- (ğ) Umuma Açık Kütüphaneler Yönetmeliği
- (h) Sponsorluk Politikasının Hazırlanması ve Tanıtımı
- (ı) Ulusal Kültür Politikasının Saptanması
- (i) 2527 sayılı Basma Yazı ve Derleme Kanunu'nda Bakanlık yetkisi kullanılarak "Patentler" dahil bazı bilgi taşıyıcılarının da derleme kapsamına alınması
- (j) Yöneticiler İçin Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetleri El Kitabı
- (k) Yasal eksikliklerin giderilmesi

Tüm tarafların(hizmeti planlayanlar, götürenler/sunanlar ve alanlar) mutabakatıyla bir "Ulusal Kültür Politikası" saptanması.

STK'lar ve gönüllülerle işbirliği alanlarının tespiti, planlanması ve tanıtımı;

- Halk Kütüphanesi Kurulması ve Sponsorluk Hizmetleri
- Teknik Hizmetlerde Birlik, Kitap Tanıtımı ve Seçimi
- Mesleğe Yönelme ve Mesleki Eğitim Hizmetlerinin Yürütülmesi
- (ç) Gönüllülerle İnsangücü Desteği
- Denetim ve Değerlendirme Hizmetleri
- Standartların Seçimi, Hazırlanması ve Tanıtımı
- Çeşitli Bağış ve Yardımların Sağlanması,
- Bilginin, Okumanın ve Yayıncılığın Teşviki ve Desteklenmesi
- Kampanyalar, Toplantılar ve Fuarlar Düzenlenmesi
- Ortak Projeler Hazırlanması ve Uygulanması
- (i) *Mesleki bazı etik kuralların tespit, kabul ve ilanı;*

- UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi
- Kütüphane Hakları Bildirgesi
- Mesleki Ahlak Bildirimi
- Okuma Özgürlüğü
- Bilgi Edinme Özgürlüğü
- Bilgi Profesyonelleri İçin Ahlak Kuralları.

E K L E R

KÜLTÜR; ekonomik ve sosyal sorunlarımızın başlıca kaynağının, toplumu-muzu oluşturan bireylerin nitelik ya da vasıf dokusu (bilgi, beceri, yaratıcılık, davranış ve ahlaki norm gibi) yetmezliğinden kaynaklandığı düşünülürse, *Kültür*'ün de en az ekonomi kadar önemli ve öncelikli olduğu kabul edilmelidir. *Kültür*, yaşanan hayat ve bunun özünde de insan olduğuna göre, kültür alanına girmeyen konu yok gibidir. *Kültür* ve bunun önemli unsurlarından olan sanat ile bilim ve teknolojinin olanaklarından tüm vatandaşlarımızın yararlandırılmasıyla, bunların sorunların çözümü, refah ve mutluluğun belirleyiciliğinde önemli rolleri bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bu da *Kültür* alanında, sadece Kültür Bakanlığı eliyle değil tüm bakanlıklar, sivil toplum örgütleri (3.sektör), diğer resmi, özel kişi ve kuruluşlarla çok yakın bir işbirliği ve eşgüdümünü gerekli kılmaktadır. Devletin küçültülmesi (daha az para ve kadro ile daha çok iş yaparak, etkinleştirilmesi) ilkesi ile hareket edilirken, hizmetin verimliliği ve etkinliği gözden kaçırılmamalıdır. Hizmetlerin götürülmesinde, alt yapısı hazırlanmış yerel yönetimler ağırlıklı olarak yer alacaktır.

Eğitim, Kültür ve Sanat alanlarındaki yetmezlikler, içinde kıvrandığımız ülkemizin ana ve temel sorunlarının da kaynağını oluşturmaktadır. Yüce Atatürk'ün "*Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür*" sözü, açıklanan bu tarihi ve toplumsal gerçeklerin, ihtiyaçların bir kez daha belirtilmesinin ötesinde, demokrasinin ve cumhuriyetin varlığını koruyabilmesi, geliştirilmesi ve devamı için bütün milli hedeflerinin bu temelden kaynaklanması gerektiğini açıklar.

İnsanımız, artık her şeyi devletten bekleyen, seyirci ve sadece tüketici değil, katılımcı, üretici ve girişimci bir anlayış ve yapıya yönelmek zorundadır. Toplumda mevcut tüketim alışkanlığına alternatif olarak, bireylerimize mutlaka üretim kültürü ve kazanç zevki aşılanmalıdır.

Öte yandan **Bilgi toplumu** ve **e-Türkiye**'ye giden yolda **e-Kültür**'e, önem ve öncelik verilmelidir.

Taraf olduğumuz ve yöneldiğimiz gelişmiş toplumlarda olduğu gibi tamamen kültürel değer ve ihtiyaçlarımızdan doğmuş, artık salt bir kişinin, makamın, siyasi parti ya da kurumun değil, devletimizin, milletimizin ortak malı olacak; bu alanda tutulacak yolu, izleneceği oluşturacak bir çerçeveye acilen ihtiyaç bulunmaktadır. Milletimizin tüm bireylerini kucaklayıp, kavrayacak, bizi birbirimize daha da yaklaştırıp kaynaştıracak olan bu çerçeve, "**Milli Kültür Politikası**"dır. Çağdaş, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bizim de hükümet ve bakanlarımızın değişmesiyle değişmeyecek; sadece önceliklerin söz konusu olabileceği, milli bir politikamız (izlenecek yol/ lar), yazılı bir belgemiz olmalıdır.

Sözü edilen **Milli Kültür Politikasının Hedefi**, Türk insanıdır. Bu insan, kendisi ile çevresi, doğa, öteki insanlar, toplum ve çevresi arasındaki her türlü sorunu, engeli çözmek ve aşmak için çalışan; toplumuna, milletine yabancılaş-

mayan; edilgin ve uydu olmayan, sevgi, barış ve hoşgöründen yana, başkalarının düşüncelerine, inançlarına saygılı; hak ve görevlerinin, sorumluluklarının bilincinde; kendini sürekli yenileyen, irdeleyici, tasarrufçu ve üretici olan; tarihinden, geçmişinden, bugünü anlamak ve kavramak ve geleceği yaratmak için yararlanan; kişisel mutluluğunu toplumun, milletinin ve giderek tüm insanlığın mutluluğunda arayan Türk insanıdır.

Milli Kültür Politikasının Amacı; bu insanın içinde yetişeceği; doğal çevreyle, öteki insanlarla ve toplumuyla, milletiyle çelişkilerini, açmazlarını çözmeye yönelik olan çabalara, gayretlere açık bir toplumu geliştirmek, Bilgi Toplumu olmaya kararlı ve karşılaşacağı her türlü sorununu Bilgi ile çözmeyi hedef ve ilke edinmek, bunu bir yaşam biçimi haline getirmek ve yurttaşlarını kültürel zenginlik içerisinde bütünleştirecek şartları sağlamaktır.

Temel Hedefler;

1-Demokratik bir toplumun bireyleri olan vatandaşlarımız tarih, toplum ve çevre ile çok yönlü ilişkilerinde kendi şanslarını yaratabilir, sorumluluklarını üstlenebilir.

2-Onların toplum hayatına katılmaları, kendi kişisel gelişmelerinin ve toplumun kültürel kalkınmasının ana koşuludur.

Kamu yönetimlerinin görevi yaş, cinsiyet, ırk ya da din farkı gözetmeksizin özgür ve yaratıcı, bağımsız ve sorumlu bir kişiliğin gelişmesi için şans ve fırsat eşitliğinin hukuki ve kurumsal koşullarını oluşturmaktır; milli bütünlüğü ve beraberliği sağlamaktır. Bunu yaparken; İfade ve haberleşme özgürlüğüne, bilgi edinme özgürlüğüne saygı gösterir.

Bu özgürlüklerin gerçek kullanımını, fikirlere, belgelere ve bilgilere, kültürel varlık ve hizmetlere ulaşma olanağını sağlar.

Fikirlerini dile getirme ve sorumluluklarını üstlenme olanaklarını kendilerine sağlamak için bizzat çaba gösteren vatandaşların girişimlerini destekler.

Sanatsal ve entelektüel yenilik ve yaratıcılıkları teşvik eder ve korur.

4-Her düzeydeki karar mekanizmalarında ve toplumsal hayatın tüm kesimlerinde, kişisel farklılıkların tanındığı ve bunlara eşit saygı gösterildiği, merkeziyetçi olmayan, çoğulcu bir toplum için azami gayret esastır.

Genel Hedefler ve Öncelikler;

Milli kültür mirasının, tarihi ve doğal çevrenin aşınmasını, yok olmasını engelle-

mek, koruyucu tedbirler almak.

Milli kültür öğelerini/unsurlarını(dil, yazı, din, tarih şuurı, bilim ve teknoloji, coğrafya - çevre - yerleşim, örf ve adetler, Atatürkçü düşünce sistemi, dünya görüşü- aile ve kadına saygı- adalet - bağımsızlık - demokratik ruh ve özgürlük, hukuk gibi-, sanat v.b.) korumak, geliştirmek, yaymak.

Milli kültür anlayışını merkezietten uzak, yerinden yönetim ile yaygınlaştırmak, her türlü kültürel faaliyetlerden ve imkanlardan bütün vatandaşların eşit yararlandırılması ile kültüre katkı ve kültür üretilmesi için bölgeler arası dengeyi ve karşılıklı yararlanmalarını sağlamak.

Yaratıcılığı ve kültür üretimini özendirmek, desteklemek, korumak.

Milli kültür öğelerinin/unsurlarının ve özellikle sanat dallarının gelişmesinde dengeyi ve eşitliği sağlamak.

Kültür kurum ve araçlarını çağdaş anlayış, milletimizin ihtiyaç ve beklentilerine, isteğine göre organize etmek.

Kültürü planlayan, sunan ve yararlandırınların eğitimine özen gösterip, yeniden yapılanmaya, halkla ilişkilere önem ve öncelik vermek.

Dış kültür hareketlerini ve Tanıtmayı güçlendirmek, yönetmek, yönlendirmek, desteklemek; Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kuruluşlarla Türk Cumhuriyetleri gibi kültür ve uygarlık ortaklığı bulunun ülkelerin faaliyet ve kararlarını yakından izlemek ve bu faaliyetlere zamanında ve etkin olarak katılmak, bu konularda önceliklere dikkat etmek.

Yabancı kültürlerle etkileşmekten korkmamak. Ancak, bunların tehdit ve tehlikelerinden korunmak.

Güncel ve acil kültürel ihtiyaçları karşılamak için, yerinde ve zamanında gerekli gayreti göstermek.

Milli Kültür Politikasına uygun olarak kültürün ana alanlarını oluşturan çeşitli konular için, hangi hedeflerin gözetileceği, bu hedeflere ulaşmak için hangi ilke(ler)in benimseneceği ve nihayet bu ilkeler altında belirlenen hedeflere ulaşmak için hangi vasıtaların/araçların kullanılacağı demek olan **hizmet politikalarının oluşturulması** öngörülmektedir. Kültürü teşkil eden ve her biri bir müstakil genel müdürlük ve daire başkanlığı ya da özerk kurum tarafından yürütülen konular/hizmetler için bu üçlü sistematik (hedef, ilke, araç) yaklaşım tarzı kullanılarak, birer "**Politika Dokümanı**" hazırlanacaktır. Bizzat deneyimli konu uzmanı birim başkanlarının kişisel olarak asli, vazgeçilmez ve başkasına devredilmez görevi olarak hazırlanacak "**Okuma ve Yayın Politikası**", "**Halk Kütüphaneleri İçin Politika Dokümanı**", "**Telif Hakları İçin Politika Dokümanı**", "**Tanıtma İçin Politika Dokümanı**", "**Sinema İçin Politika Dokümanı**" ve "**Tiyatro İçin Politika Dokümanı**", halkbilim, müzik ve diğer sanat dalları ile müzecilik, kültür ve tabiat varlıklarının korunması gibi muhtelif politika dokümanları oluşacak ve bunların bütünü de Bakanlığım "**Milli Kültür Politikası**" ana dokümanının eki olarak bütün konularda izlenecek poli-

tikalari ve bunların gerçekleşmesi için kullanılacak araçları kapsamış olacaktır. Her aracın işlerlik kazanması için faaliyet planları yapılacaktır.

“**Milli Kültür Politikası**” dokümanı, toplumumuzun her kademesinden değerli uzmanlar, yazarlar, sanatçılar, yöneticiler ve siyasetçilerimizle kıymetli basın mensupları ve vatandaşlarımızın katkılarıyla şekillenip, belirlenerek, uygulama şansına sahip olabilirse, ne mutlu bizlere! Bu Belge, hem başta siyasi iktidarın temsilcisi sayın bakanlar ile kültürü planlayan, sunan yöneticiler için ve hem de yararlananlar açısından son derece gereklidir, acildir.

Bu anlayışla hazırlanmış bir Politika Dokümanı (**Okuma ve Yayın Politikası**) Taslağı, sadece ana hatlarıyla ekte sunulmuştur.

EK

OKUMA VE YAYIN POLİTİKASI

A - HEDEFLER:

Hedeflerimiz, “**Milli Kültür Politikası**” doğrultusunda kültürünü çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaç edinmiş, düşünce, inanç ve girişim özgürlüğüne ve bilgi edinme özgürlüğüne sahip, analitik düşüncüyü (analiz, sentez, sonuç) esas alan ve sorunlarını okuma, araştırma, bilim ve teknoloji destekli bilgi ile çözen, çağdaş, demokratik, laik ve üretken insanlardan oluşan, dünya ile bütünleşmiş bir Türkiye’dir. Bu hedeflere ulaşabilmek için kullanılacak **ilkeler ve araçların** bütününe “**Okuma ve Yayın Politikası**” adı verilmektedir.

Bu tanıma göre hedefler;

Türk toplum bireylerinin ihtiyacı olan bilimsel, teknolojik konular dahil kültür ürünleri yaratılması, yaratılmış olanların derlenmesi, yararlanmaya sunulması, korunması ve tanıtılması; bunların geniş kitleler tarafından okunması, izlenmesi, incelenmesi ve sorunların çözümünde araç olarak kullanılmalarna ortam hazırlanmasını,

Yayıncılığın geliştirilmesi ve işlevsel okuma alışkanlığının yaygınlaştırılmasına ortam yaratılmasını,

Dışarıda evrensel kültüre mal olmuş değerleri alırken, dışarıya katkılarıyla Türk kültürünün evrenselleşmesine yönelik, bedensel ve zihinsel engellileri de dikkate alan bir “Okuma ve Yayın Politikası”nı esas alır.

B- İLKELER:

Hedeflere ulaşmak için benimsenebilecek ilkeler;

Devletin görevi ortam yaratıcılığıdır.

Yasal engel ve eksiklikler giderilecektir.

Fikir ve düşünce özgürlüğü korunacak, geliştirilecektir.

Toplumun Bilgi Edinme Özgürlüğü sağlanacak, geliştirilecektir.

Halkın, okuyucu ve araştırmacıların isteği doğrultusunda hizmet esas alınacaktır.

Yeniden yapılanmaya gidilecek; küçük ve güçlü Bakanlık ilkesi benimsenecektir.

Özel sektör (2.sektör), sivil toplum örgütleri (3.sektör) ve yerel yönetimlerle işbirliği öngörülmektedir.

Kütüphanecilik ve yayıncılık hizmetleri, uzmanlık gerektiren birer işletme alanı olarak kabul edilecektir.

C- ARAÇLAR:

Yukarıdaki ilkeler altında sözü edilen hedeflere ulaşmak için kullanılabilen vasıtalar/araçlar şunlar olabilir;

Okuma ve yayıncılığın önündeki engeller ortadan kaldırılacaktır.

Araştırma ve planlama yetmezlikleri giderilecektir.

Finansman kolaylıkları getirilecektir.

Kurumsal yetmezlikler giderilecektir.

Standartlaşma ve norm eksikliği giderilecektir.

Sektörler ve birimler arası işbirliği ve eşgüdüm, en geniş anlamda sağlanacaktır.